

Neznáma Sibír plná zlatých pokladov z Tartárie

13 júla, 2017

<https://www.biosferaklub.info/neznama-sibir-plna-zlatych-pokladov-z-tartarie/>

Pred 300 rokmi bolo plienenie mohýl, pohrebísk a hľadanie zlatých pokladov jedným z hlavných „remeselných odvetví“ obyvateľov Sibíri. Celé osady sa týmto živili a žili si celkom dobre. Samotný hľadači pokladov sa nazývali „bugrovščiky“ a ich povolanie „bugrovanie“, odvodené od slova bugor – vršok, pahorok, val. Hlavne preto, že poklady sa nachádzali v starovekých valoch, návršiach pochádzajúcich z obdobia pred naším letopočtom. Na mapách zo stredoveku, ktoré zobrazujú Sibír, sú zaznamenané stovky až tisícky rozvinutých miest a sídiel v krajine s názvom Veľká Tartária..

O starovekých pokladoch neznámej Sibíri rozpráva expert Ministerstva kultúry na historické a kultúrne dedičstvo Ruskej federácie, archeológ, doktor historických vied Andrej Borodovský.

Ako to všetko začalo? Odkiaľ sa zobrali tieto poklady?

Na obrovských rozlohách od Irtyša po Jenisej stáli tisíce starovekých mohýl a valov plných zlata a striebra. Rusi ich nazývali „Čudské mohyly“. Legenda hovorí, že vraj kedysi žil mýtický národ, ale naľakal sa Rusov a ušiel do podzemných jaskýň, zatvoril všetky vchody a na povrchu zostali iba valy – bugry.

Je zaujímavé, že takmer všetky mohyly až do 17. storočia nikto nerozkradol. Možno to tradície miestneho obyvateľstva nedovoľovali a možno to bolo zložité po technickej stránke.

Čo je na tom také zložité?

Predstavte si, že výška kopca – valu je od 3 do 6 metrov a pod ním ešte v hĺbke dvoch metrov pohrebná jama. Čiže je potrebné vykopať jamu hlbokú 8 metrov, plus organizovať odvoz zeminu, uvedomujete si, aký je to objem prác?

Bugrovanie pred 300 rokmi bolo skutočne pravé dobre organizované remeselné odvetvie. Kopať chodili celé aj 500 členné oddiely skoro na jar, po poslednej stope sánok. Potom sa rozdelili do menších družstiev, putovali po

stepi a vrátili sa s korisťou až na jeseň. V prípade úspechu, rozkopania nejakej bohatej mohyly, si mohol roľník, farmár kúpiť mlyn a zabezpečiť sa až do staroby. O obyvateľoch Čausského ostrova bolo napríklad známe, že sa celá populácia živí bugrovaním. Podľa všetkého, v tých časoch bolo v tomto klimatickom pásme výhodnejšie sa živiť hľadaním pokladov ako poľnohospodárstvom.

To znamená pestovať chlieb je nevýhodné, ale rozkopávať mohyly...

Ukazuje sa, že áno, ale pravdou je, že aj viac rizikové. Najväčšie a najbohatšie mohyly sa nachádzali na juhu v Kulundinskej stepi. A tam neraz dochádzalo ku krvavým stretom s Džungarmi, ktorí si nárokovali na túto zem.

A ohľadom mohýl, nesmieme zabúdať, že na začiatku pre našich osadníkov celé toto historické dedičstvo bolo cudzie, odkazujúce sa na úplne inú realitu. Preto sa morálne obmedzenia na tieto pohrebiská nevzťahovali.

Jediné, čo ich mohlo zastaviť, bol mystický strach. Ako sa cítili pri rozkopávaní „Čudských mohýl“? Spustiť sa do sveta mŕtvych a dolovať tam poklady pre svet živých?

Niet divu, že roky sa šíriła povera o prekliatom zlato z mohýl – každého, kto sa ho dotkne, čakajú ťažkosti. Za akýkoľvek úraz, chorobu alebo smrť vinili toto prekliatie, ale ľudia aj napriek tomu riskovali.

Všetkému bolo na vine zlato z mohýl? Čo tam bolo možné nájsť?

Áno, samozrejme zlato... Ale nie tenké, vyrazené výrobky, ale predmety z plného liateho kovu s vkladnými polodrahokamami. Napríklad tam bolo možné nájsť zlatú platňu s veľkosťou veľkej mužskej dlane. V hrobch sa nachádzali rôzne možné veci – amulety, opasky, šperky, postroje. Rozdiel bol len v tom, kto bol ich pánom, pretože veci ukazovali status svojho majiteľa, to boli sociálne markery toho času – čo mal človek oblečené a na čom jazdil. Vlastne, rovnako ako aj dnes.

Ale naše nálezy majú ďaleko od Skýtskeho zlata, ktoré bolo nájdené v južných stepiach?

Zlato Skýtov pochádza od antických majstrov a toto zlato Skýtov bolo vyrobené na zákazku pre Skýtskych „oligarchov“. A sibírske zlato je úplne originálne, aj majstri boli miestni, aj obrazy, ktoré vytvárali sa rodili v tejto kultúre, v tejto krajine.

Kedy sa v Rusku dozvedeli o existencii sibírskeho zlata?

Poznáme dokonca aj dátum – rok 1670, keď bola zo Sibíri cáru Alexejovi Michajlovičovi poslaná gramota, že „ruskí ľudia vykopávajú v tatárskych (tartárskych) mohylách“ rôzne zlaté a strieborné veci.

A ako zapôsobila táto sibírska gramota na nášho cára?

Ťažko povedať, zdá sa že nijak zvlášť. Aspoň v archívnych zdrojoch nie sú o tom informácie. Ale Peter I. si podobnú informáciu zobral k srdcu, aj keď sa to stalo o 30 rokov v Holandsku. Nicolaas Witsena, holandského diplomata, cestovateľa, právnika a obchodníka, ktorý prežil niekoľko rokov v Rusku a bol priateľom Petra, veľmi zaujímala krajina ležiaca na východ od Uralu a Rusko tam v tej dobe cudzích nepúšťalo. (Nicolaas Witsen neskôr napísal známe dielo „Severná a Východná Tartária“, ktoré bolo dlhú dobu utajované pred verejnosťou.)

Witsenovi sa cez svojich agentov podarilo zhromaždiť dobrú zbierku sibírskeho zlata a neskôr v Amsterdame ju ukázal ruskému cárovi. Pozrite cár, čo sa nachádza vo vašej krajine, toto všetko pochádza zo Sibíri. Peter vzplanul, u nás je hodnota, ktorú si cenia a poznajú na Západe a my nemáme o nej ani poňatia!

Je potrebné si uvedomiť vtedajšiu svetovú situáciu. 17. storočie, celý svet je pohltený zlatou horúčkou. Španielsko, Anglicko a iné európske krajiny sa zapojili do boja za drahý kov a tu sa ukázalo, že Rusko je vlastníkom vlastného zdroja, aj keď nie tak veľkého ako je zlato Inkov, ale pre Petra I. to bolo veľmi dôležité.

Okrem iného, zbierka Witsena sa nezachovala, ale sibírska zbierka Petra I. – 240 unikátnych predmetov a 60 libier čistého zlata je súčasťou exponátov v Ermitáži. (Samozrejme, predmety, ktoré by mohli objasniť pravdivú históriu Tartárie sú mimo dosah verejnosti.)

Ukazuje sa, že Peter I. začal túto zbierku zhromažďovať hneď po svojom návrate z Holandska?

Bezprostredne po návrate z Holandska sa začala severná vojna, ale na sibírske zlato nezabudol. K narodeninám Petra Petroviča venoval priemyselník z Uralu Akinfij Demidov pozoruhodný dar. V tej dobe bolo zvykom darovať novorodencovi „na zúbok“ striebornú lyžičku. Demidov nedaroval iba nejakú lyžičku, ale celú kolekciu zlatých vecí zo sibírskych mohýl. Dobré vedel, ako potešiť svojho cára.

V skutočnosti sa jeho dar stal základom budúcej sibírskej zbierky. Neskôr dal Peter I. pokyn sibírskeму gubernátorovi hľadať po celej Sibíri a skupovať pre cársku pokladnicu najlepšie kúsky starodávneho zlata. Gubernátor Matvej Gagarin sa tvrdo pustil do práce a zozbieral cárovi viac ako 200 zlatých predmetov. Ako sa hovorí, démon gubernátora ovládol a značnú časť zbierky si privlastnil.

Ako je známe, gubernátora Gagarina neskôr potrestali a syn cára zomrel v detskom veku... Preklatie sibírskeho zlata?

Tak sa rozprávalo, ale napríklad priemyselníkovi Demidovovi sa darilo dobre, takže sa zdá, že prekliatie konalo selektívne. Mimochodom, práve Demidov potom začal rozvíjať na Altaji prvé ruské bane na striebro, ktoré sa rozvinuli na tie časy na veľkú výrobu. Vďaka tomu prestalo byť Rusko už v roku 1725 závislé na dodávkach striebra zo Západu a striebro z mohýl v tom zohralo významnú úlohu.

Existuje nejaká súvislosť medzi týmito dvoma faktami?

Pokiaľ máme v takom množstve zlaté a strieborné predmety, znamená to, že niekde v blízkosti sa nachádzajú aj zásoby drahých kovov. Ešte Herodotus písal o Rifejských horách (Ural), kde žijú strážcovia zlata... Ukazuje sa, že už v staroveku bolo známe o existencii našich bohatých nálezísk.

Ako to bolo vtedy s mohylami, aké výsledky priniesli vedci?

V tej dobe boli už mohyly prakticky vybrané. Zlato z mohýl stačilo takmer na jedno storočie bugrovania, ale všetkému raz príde koniec. V roku 1718 prišiel na Sibír nemecký vedec Daniel Messerschmidt špeciálne pozvaný Petrom I., aby uskutočnil archeologické vykopávky, ale nedokázal nájsť ani jeden hodnotný predmet. Neskôr historik Gerhard Müller, účastník veľkej severnej expedície poznamenal, že všetky mohyly sú už vyplienené a remeslo bugrovanie už nikto nevykonáva. Na začiatku 19. storočia sa sibírske zlato zmenilo na legendu staroveku takmer do konca minulého storočia.

A čo sa stalo v deväťdesiatych rokoch?

Technologická revolúcia, objavili sa detektory kovov a ľudia pochopili, ako si môžu zarobiť. Ukázalo sa, že peniaze ležia doslova pod nohami. Vznikol nový typ súčasných bugrovščnikov – čiernych hľadačov. A všetko sa deje rovnako ako pred 300 rokmi. Akonáhle sa roztopí sneh, vyrážajú celé skupiny na terénnych autách a až do jesene prehľadávajú archeologické náleziská a vyberajú z nich kov. Pokiaľ hľadači 17. a 18. storočia prakticky kompletne zničili históriu skorej doby železnej, tak súčasní hľadači poškodzujú ruskú archeológiu nového veku.

Ale skutočná tragédia sa dnes deje v severnej časti západnej Sibíri v regióne Surguta v Chanty – Mansijsku. Na územiach, ktoré sú pre archeológov aj v súčasnosti z veľkej časti nezdokumentované. Čierni hľadači tam rozkopávajú svätyne a pohrebiská ranného stredoveku a ešte vzdialenejšej minulosti. Len za niekoľko rokov bolo v týchto oblastiach zozbieraných toľko strieborných a bronzových vecí a zničených toľko pokladov a kultových stavieb, že odborníci prichádzajú do zúfalstva. A čo sa dá robiť, pokiaľ sa čierni hľadači prví objavia tam, kde ešte nevstúpila noha profesionálneho archeológa?

To znamená, že história sa opakuje. Čierni hľadači predbiehajú vedcov.

A niet divu! Sú technicky lepšie vybavený. Mali čas nazbierať skúsenosti a aj pri najmenšom zvuku detektora uhádnu, čo sa nachádza pod zemou. Sú vedecky podkutý – študujú knihy, dokumenty, kartografické materiály poznajú lepšie ako niektorí moji kolegovia. Ani by ma v roku 1993 nenapadlo, že pri zostavovaní archeologickej mapy Kolyvanského regiónu pôjdu po mojich stopách čierni hľadači.

Celkovo sa situácia vyvinula dvomi smermi: z jednej strany sme získali celú kohortu ľudí, ktorí sa dobre orientujú v histórii a na druhej strane títo ľudia svoju rodnú históriu ničia a predávajú. U nás je dedina Ust-Aleus, kde niekedy chodím na návštevy. Stará sibírska dedina zo začiatku 18. storočia. Viete, čo tam urobili? Priviezli buldozér a jednoducho zhrnuli celú kultúrnu vrstvu. Celé 18. storočie. Ľudia prešli rozrytú zem, vyzbierali mince a odišli. Všetko! Archeologický pamätník Ust-Aleus viac neexistuje.

Mimochodom, viete, že od doby, keď sa objavili detektory kovov, tak hodnota sibírskej mince prudko klesla? Na trh hodili také množstvo mincí, že sa ceny prepadli zhruba o polovicu.

Koľko môže tak čierny hľadač zarobiť za sezónu?

Také otázky neklad'te mne, ja môžem posudzovať iba podľa historickej hodnoty predmetov a nie podľa trhovej ceny. Môžete nazrieť na internet a zistiť, koľko stojí napríklad bronzový hrot zo skýtskej doby. Zlato je nepravdepodobné, že nájdete, to sú zriedkavé predmety na trhu. Strieborné predmety sa oceňujú na tisíce dolárov. A cena sasannidských predmetov, čo je polovica prvého tisícročia, sa začínajú na 80 tisícoch. To sú už veci, ktoré sa vystavujú v Ermitáži, Louvru a v Britskom múzeu.

A tieto veci je možné ešte dnes nájsť na Sibíri?

Na severe áno, na juhu je to nepravdepodobné. Bugrovščiki boli ako prví pri tomto koláči a dnes nám zostali takpovediac iba omrvinky. Aj keď... viete, naša lesostepná zóna vám nič nemusí dávať, alebo podsúvať obyčajné veci a náhle môže dať taký nález, že všetci lapajú po dychu.

Také vzácne šťastie padlo svojho času na sibírskeho archeológa Vladimíra Ivanoviča Matjuščenka. Mohyla neďaleko dediny Sidorovka v Omskej oblasti, ktorú skúmal, bola už dávno vyplienená a nesľubovala žiadne prekvapenia. Ale ukázalo sa, že jeden hrob hľadačom unikol. A to bola svetová senzácia. Vedci odkryli

pohrebisko starobylého vojaka v stave, v akom bol ešte do príchodu bugrovščikov. Desiatky zlatých a strieborných vecí zostali nedotknutých a medzi nimi predmety mimoriadnej historickej a umeleckej hodnoty.

To znamená, že ešte nie sú všetky poklady nájdené a šťastné náhody sa dejú?

Samozrejme. Osud ma raz priviedol k mužovi, ku ktorému sa dostala skutočne jedinečná vec. Z čistého zlata veľmi vysokej kvality, z prírodného kovu. Našiel ju úplne náhodou, na brehu rieky v piesočnom kráteri, keď sa tam zastavil umyť auto. Zlatá platňa zobrazujúca dva bojujúce levy, ktorá bola vyrobená pred viac ako dve tisíc rokmi a pravdepodobne zdobila opasok osoby veľmi vysokej hodnosti.

Čo si myslíte, kedy naša archeológia viac utrpela od čiernych hľadačov, v 18. storočí, alebo dnes?

Záleží, ako sa na to pozriete, či archeológia stratila od sibírskych bugrovščikov, alebo získala. Z pohľadu dnešnej vedy to bolo samozrejme barbarské plienenie archeologických pamätníkov. Fakticky sme stratili obrovský objem nášho historického dedičstva. Ale pokiaľ posudzujeme v kontexte tej doby...

V skutočnosti práve bugrovščiki pritiahli pozornosť k sibírskeму zlatu. Keby nebolo ich, nebolo by ani zbierka sibírskeho zlata Petra I. a ona sa považuje za prvú zbierku archeologických predmetov v našej krajine. Koniec koncov, práve bugrovščiki pred 300 rokmi začali s našou archeologickou vedou.

Elizaveta Majkova „Neznáma Sibír“